

'ZO MAAK IK VAN EEN
MILIEUPROBLEEM
GRATIS EEN KATHEDRAAL'

LOUIS LE ROY

16893

In Duitsland kennen ze hem nog wel. Daar krijgt hij deze dagen zelfs een eredoctoraat. In Nederland is het stil geworden rond Louis G. le Roy. Op bezoek in Oranjestad: een gesprek over barok, puin en ecologie. 'Lieve jongen, nou moet je eens goed luisteren.'

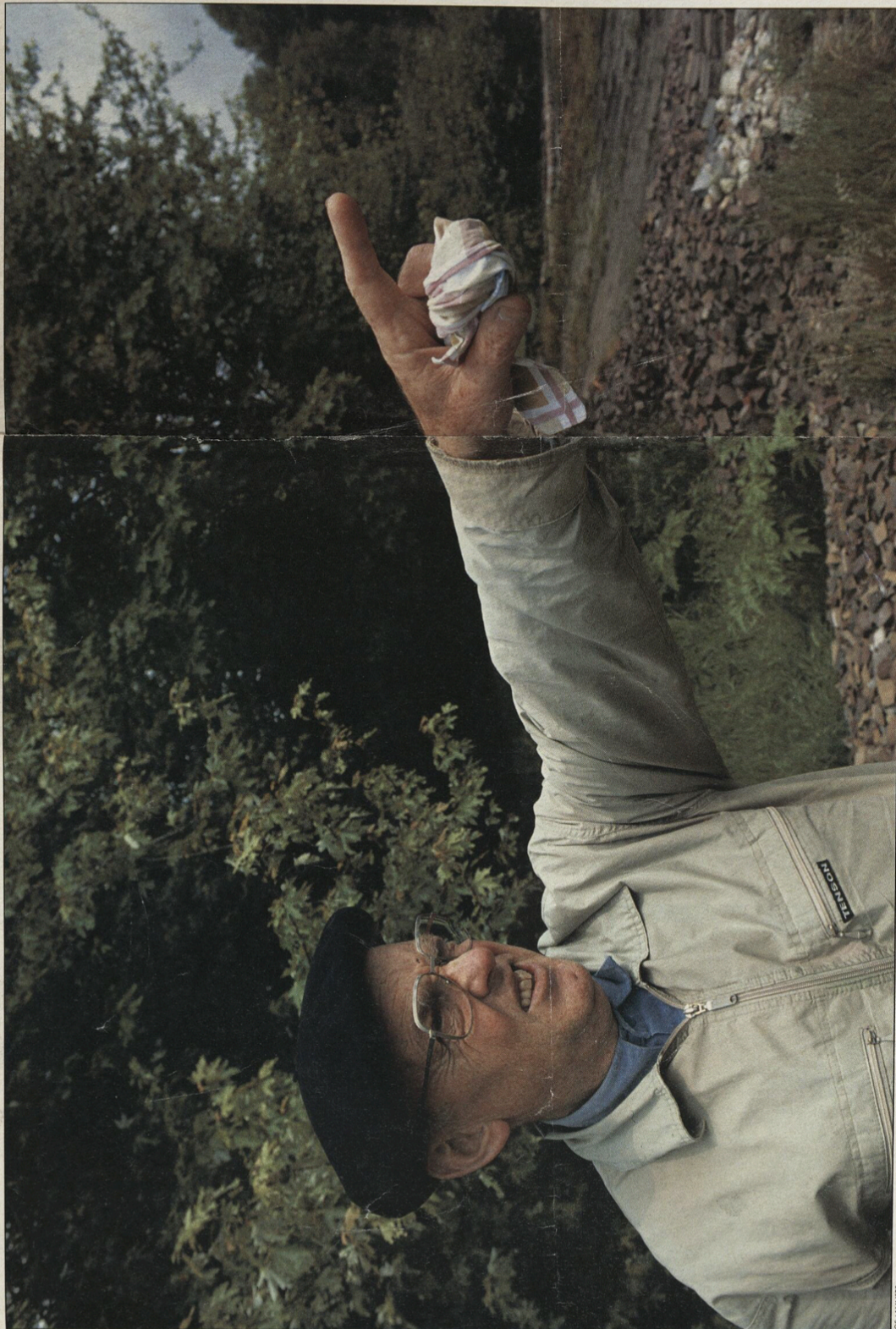
MATT DINGS

Louis le Roy: "Ik praat nog wel eens met oud roest-verkopers en dan valt me altijd op hoe tevreden die mensen in wezen zijn. Waarom? Omdat zij binnen hun koninkrijk van het blik, dat zij een afschuwelijke chaos vindt, hun eigen autonomie ervaren. Ze mogen dan in bezopen omstandigheden leven — ze hebben tenminste de vrijheid. Maar de stelling? *Paradise lost*. Dat geldt bijna voor het hele land. Er is toch geen kwadraat meter vrijgebied meer? De planologen hebben het allemaal geregeld. De onmacht van de technocratische maatschappij".

In zijn parklandschap met stadspuin: 'Architecten en biologen komen hier hun ogen uitslikken'

Het zal wel liggen aan de zakelijkheid van de jaren tachtig. Het zal er wel aan liggen dat er even méér behoefte aan economie dan aan idealisten is. Aan het begin van de jaren zeventig bestond er veel belangstelling voor de landschapsarchitect, schilder, schrijver, cultuurfilosoof, holist-avant la lettre Louis G. le Roy en diens speelse ideeën over het *ecologiseren* van de samenleving. Maar toen kwam de recessie. De handen moesten uit de mouwen voor de economie en over de ecologie zouden we het in leukere tijden nog wel eens hebben. Rond Le Roy werd het stil.

Althans in Nederland. Duitsland daarentegen hield aandacht voor zijn verhaal. Universiteiten en stadsbesturen daar bleven hem uitnodigen voor lezingen en op diverse plekken kon hij een campus of een stukje stad een ecologische opknappbeurt geven. Dat

hij in de Bondsrepubliek een gezien man is illustreert het feit dat de universiteit van Braunschweig hem dezer dagen een eredoc-toraat verleent.

Toch maar weer eens naar Oranjewoud. Waar Le Roy als vanouds uitbarst in een vlammend betoog over de homo ludens. Druk gesticulerend laat hij me zijn schitterende wilde tuin zien en ter verdere illustratie van zijn gedachtengoed troont hij me mee naar een terrein verderop waar zijn *eco-kathedraal* verrijst: een ontlukend parklandschap vol elegant in het rond gestrooid stadspuin. Twintig jaar geleden lag hier een plat weiland, nu staat er een weelderig en uniek bos. Langs steenterrassen en tussen wallen en torens van zorgvuldig gerangschikt bouwafval schiet de vegetatie uitbundig op.

Le Roy: "Een kathedraal is heel eenvoudig van structuur — de bouwtekening lijkt wel een Mondriaan —, maar heeft de kans gehad uit te groeien. Dan zei men: nou gaan we 'm vol hangen met glas in lood, en

*'Mensen zijn de
creatieve vrijheid
verleerd. Ze weten niet
eens meer hoe het
er buiten uit ziet. Als
je een vogel die
lang heeft vastgezet
loslaat vliegt hij niet
eens weg zodra je
de kooi opent'*

gaan we de deuren versieren, en dan nodigen we een partij beeldhouwers uit en ga maar door. Op die manier werk ik ook hier in ruimte, tijd en complexiteit. Honderden vrachten zijn hier al gestort. Ik kan alles gebruiken. Zo maak ik van een milieuprobleem gratis een waanzinnig park, een kathedraal. Architecten en biologen komen hun ogen uitkijken. Een man uit de buurt, een kenner van montane flora, poot hier met succes de uitzonderlijkste bergplantjes, want, zegt hij, een terrein als dit vind je nergens in Nederland".

We zullen het niet alleen over puintuinen hebben, spreken we af, want er is zoveel méér. Neem het feit dat de tijd rijp is voor een nieuwe barok. Neem het feit dat de werkloosheid vraagt om een andere maatschappelijk systeem. Of neem zijn mega-schilderij, een project van zeshonderd vierkante meter, bestaande uit 240 panelen van anderhalve bij anderhalve meter die ieder afzonderlijk een afgerond werk bevatten en samen ook weer een schilderij opleveren. Maar steeds komen we terug op het thema natuur.

"Ik heb vroeger veel landschappen geschilderd, kwam zo in contact met de natuur, kreeg steeds meer in de gaten hoe geweldig complex alles wat voor mijn kop verscheen in elkaar zat en werd daardoor aangestoken zelf met landschappen te gaan werken. Zo begon ik met wilde tuinen, die zich net als de natuur in ruimte en tijd konden ontwikkelen tot complexe systemen. De mens maakt ook deel uit van de natuur en zou zich dus op dezelfde manier moeten kunnen ontwikkelen. Wij vinden die complexiteit echter ingewikkeld en proberen er door vereenvoudiging zicht op te krijgen. Maar vervolgens maken we de fout, de vereenvoudiging voor de waarheid aan te zien. We blijven in de simplificaties steken."

— *Simplificaties zoals?*

"Een park: een laan en een vijver met een zwaan en een grasveld met drie bomen. Met die heel eenvoudige lineatuur heb je wel een basis, een begin, maar geen eindresultaat. Zo'n simpel park is toch niet het meest glorieus wat je kunt maken? De bouw, net zoiets: een architect zet ergens zijn schepping neer als een evidente waarheid en daar heb jij verder van af te blijven. De doeken van Mondriaan met drie lijnen en drie kleurvlakken. Ik heb er vroeger uren naar zitten kijken in musea. Aanbieden heb ik Mondriaan. Tot ik de stelling dat eenvoud het kenmerk van het ware zou zijn als een falset leerde zien, als onnatuurlijk, want elk natuurlijk proces ontwikkelt zich in de richting van complexiteit. De natuur is complex, maar de stad ook, het dorp ook, de hele godsgangselijke wereld is complex. Vandaar dat de barok me is gaan imponeren. Dat is in de kunst het verste stadium van complexiteit. In de geschiedenis groeiden steeds barokculturen tot ze explodeerden waarna er weer een nieuw begin kwam. De mens kan dus ook niet verder komen dan barok. Rubens: het is ongelooflijk wat zo'n man heeft gepresteerd."

— *Wat spreekt u zo aan in Rubens?*

"Hij beheerste het ambacht tot in de fi-

nesses en wist ook nog eens boven de techniek uit te springen door op hoog kunstzinnig niveau zeer complexe werelden te schilderen. Hij had een netwerk van schilders om zich heen die hij de drijfkracht gaf om hun eigen prestaties ook zo hoog mogelijk op te schroeven. Dat was kunst op een niveau... Ik vind dat kunstenaars tegenwoordig schaamteloos de meest laagstaande dingen aanbieden."

— *Waar denkt u dan aan?*

"Drie scheve palen met een schroevendraaier erdoorheen, of een luijer aan een wasdraad, of een omgegooide vuilnisemmer. En intuïtief voelt de samenleving aan dat dit niks is."

— *O?*

"Het volk kun jij niet aanpraten, Dings, dat dat kunst is. Het volk zegt: Dings, je kunt kletsen wat je wilt, maar voor ons is dat een omgevallen vuilnisemmer."

Zo kan men ook kletsen wat men wil, begrijp ik dan, maar 'de mensen' laten zich evenmin aanpraten dat de maatschappelijke ordening zo geslaagd is.

"We hebben een gigantisch probleem met de overbevolking omdat we de mens geen ruimte en tijd gunnen. Je werkt in een produktiesysteem, krijgt een paar vierkante meter en een beetje vrije tijd en daarmee doe je 't dan maar. Mensen voelen ook intuïtief aan dat het niet klopt als je in een kooi tienhoog in Parijs wordt opgesloten met de mededeling: dit is jouw ruimte en hier zit je je tijd maar uit. Dat ervaar je als volstrekt onnatuurlijk. Niet voor niets is er overal rebellie en eisen mensen vrijheid, autonomie, zelfbeschikking. Daarom pleit ik voor vrijplaatsen binnen de stad waarin de mens autonoom zijn creativiteit kan ontwikkelen."

— *Iets concreter. Hoe zou een stad er dan uitzien?*

"Weet ik niet zeker. Complex in elk geval. Veel kleurrijker. Er zou veel meer ornamentiek komen en de bebouwing zou rijker van structuur worden. De mensen zouden parken omtoveren tot ruimtelijke avonturen. En dat is geen sprookje. Ga maar eens kijken in de armzaligste sloppenwijken. Daar bemoeit het systeem zich niet met de bewoners en leven mensen in hun armoede autonoom. Daar zie je een heel gecompliceerd netwerk, opgebouwd uit tandenborstels, plastic, blik, petroleumvaten en noem maar op. Het is opvallend dat in Mexico, waar ze de bidonvilles grootschalig willen moderniseren, ze stoten op een bevolking die dat niet wil. Je krijgt revolutie, niet omdat de mensen in het paradijs wonen, maar omdat ze in een natuurlijk gegroeide structuur leven. Die mensen willen misschien ook best een leuke badkamer, maar dan willen ze 'm wel zelf maken. Maar het politieke systeem zegt: autonomie, daar beginnen we niet aan. Daarom hebben die wilde tuinen ook zoveel beroering gewekt. We houden het liever in de hand, we hebben liever een vast schema dan dat iemand voorstelt de schema's nou eens los te laten."

— *U veronderstelt nu dat de mensen zo'n grote behoefte aan ontplooiing heb-*

ben. Maar misschien zijn we echt wel het gelukkigst met een mooie badkamer.

"Dat is nou wel een leuke zet van jou, maar ik weet zeker dat die behoefte er is. En dat sluit niet uit dat men ook nog gesteld kan zijn op een leuke badkamer. Wel is het waar dat de een die behoefte bewuster voelt dan de ander. Mensen zijn de creatieve vrijheid verleerd. Ze weten niet eens meer hoe het er buiten uitziet. Als je een vogel die lang heeft vastgezet loslaat vliegt hij niet eens weg zodra je de kooi opent."

Stel, we maken u minister...

"Graag."

— *...wat staat het volk dan allemaal te wachten?*

"Heel wat. Nou moet je eens luisteren. We gebruiken de mens alleen maar als producent van produkten. We produceren maar en produceren maar, de wereld loopt over van wat we allemaal maken, over vijf-

ten jaar hebben we de zaak volledig dichtgebouwd. Intussen zijn er in West-Europa al twintig miljoen mensen niet meer nodig voor de produktie. En dat worden er nog veel meer. Allemaal door de computermaatschappij tot *outcasts* verklaard. Ik accepteer de computermaatschappij helemaal, ik accepteer alles, het draagt alleen maar bij tot de complexiteit, maar ik vind dat we ons de luxe van al die aan de kant geschoven mensen niet kunnen permitteren. Wat een energieverlies! Nou, als ik als minister op deze waanzinnige carroussel van onmogelijkheden zou zitten, dan zou ik zeggen: de landbouwgronden die we nu braak leggen wegens overproduktie, geven we aan de werklozen."

— *In plaats van volkstuinjes.*

"In plaats van volkstuinjes, want die zijn veel te beperkt. Ze kunnen me de hele wereld geven. Morgen al. Dan neem ik de weddenschap aan dat ik binnen dertig jaar van Amsterdam tot ver voorbij Constantinopel gratis gigantische parken aanleg.

JOS LAMMERS

'Ik bekijk hoe ik met dat glas een complexe wereld kan opbouwen'

veel meer. Allemaal door de computermaatschappij tot *outcasts* verklaard. Ik accepteer de computermaatschappij helemaal, ik accepteer alles, het draagt alleen maar bij tot de complexiteit, maar ik vind dat we ons de luxe van al die aan de kant geschoven mensen niet kunnen permitteren. Wat een energieverlies! Nou, als ik als minister op deze waanzinnige carroussel van onmogelijkheden zou zitten, dan zou ik zeggen: de landbouwgronden die we nu braak leggen wegens overproductie, geven we aan de werklozen."

— *In plaats van volkstuintjes.*

"In plaats van volkstuintjes, want die zijn veel te beperkt. Ze kunnen me de hele wereld geven. Morgen al. Dan neem ik de weddenschap aan dat ik binnen dertig jaar van Amsterdam tot ver voorbij Constantinopel gratis gigantische parken aanleg."

Woestijnen, industrieterreinen waar we niks meer mee kunnen doen, braakliggende akkergronden... kom maar op. Al stonden de technocraten maar tien procent van de grond af als vrijgebied."

— *De technocraten? Het systeem? U hanteert een complottheorie.*

"Lieve meneer Dings. Het systeem draait om de produktie. Dat is geen complottheorie maar een feit. Het systeem is geen weerspiegeling van de barokke werkelijkheid maar een simplistische ordening geconcentreerd op produktie. Een monocultuur. Mensen die niet goed bruikbaar zijn bij de produktie sluiten we uit. Als werkloze moet je thuis zitten wachten op andere tijden. Wat is dat voor een luxe? Oudere mensen met al hun know how sluiten we godverdikke op in tehuisen. Zijn we nou hartstikke gek geworden?"

— *Wat dan? De natuur in?*

"Wacht even, voor mij is natuur alles. De tegenstelling mens-natuur bestaat voor mij niet. Alsof de natuur iets van ver weg is. Nee, goddomme, de natuur is de godganselijke dag om me heen. De stad is ook natuur, de hele menselijke samenleving is natuur. Ik ben altijd bang in het hokje van de natuurprofeten te worden gestopt. Het gaat mij niet om de tulpjes. Je kunt zelfs als plantenhater meebouwen aan mijn ekathedraal. Ik ben tegen World Life Fund en de natuurreservaten. En van het woord ecologie begin ik echt een beetje te braken. Ineens heeft de politiek de mond vol van ecologie, en dan hebben ze 't erover of er nog vlindertjes vliegen en mooie bloemenweiden bestaan. Maar van wat ecologie echt is hebben ze geen voorstelling. Onze samenleving is het tegendeel van ecologisch: die is ingedeeld, gerubriceerd, vastgelegd, kort in tijd, kort in ruimte en alleen op produktie ingesteld."

Technocratie? Prima. Met alle rijkdom die ze heeft. Maar waarom zou dat de enige waarheid moeten zijn? Hoe goed of slecht het systeem van de technocraten ook is, waarom zou hun waarheid voor elke vierkante meter moeten gelden? Laten ze met negentig procent genoeg nemen. Dan ontwikkelen wij op die andere tien procent een complexe, ecologische cultuur."

— *Er gaan stemmen op die melden dat ecologie in wezen breekt met het verlichtingsdenken dat de mens superieur acht aan de natuur. Bent u het daarmee eens?*

"Helemaal mee eens. De mens moet weg van het standpunt dat hij als toppunt van de creatie moet worden beschouwd. Dat heb ik altijd belachelijk gevonden. Wij staan niet boven het natuurlijke systeem: we maken er deel van uit. En dat inzicht begint door te breken."

— *Dat hoor je wel meer. Het einde van een tijdperk. Een historisch breukvlak. Maar waarnemers hebben nogal eens de neiging hun eigen tijd te overschatten.*

"Ik kan mijn eigen tijd niet genoeg overschatten. Dat stimuleert me alleen maar om de complexiteit te bereiken. Als ik stil blijf staan en het niveau van de maatschappij accepteer, heb ik ook geen stimulans

meer. En mensen hebben een toekomstbeeld nodig. Ik heb wat de Hopi-indianen hebben. De christenen zijn het paradijs als een verloren ideaal, maar de Hopi-indianen menen dat we telkens een nieuw paradijs maken dat net iets mooier is dan het vorige. En zo'n paradijs is dan geen natuurreservaat met koalabeertjes waar op het hek staat dat je alleen maar mag kijken. In een ecologisch systeem is de mens een actieve deelnemer."

— *Maar moeten we nu allemaal bij u op het weiland met puin komen spelen?*

"Lieve jongen, nou moet je eens goed luisteren, er komen duizenden mensen bij me die dat willen. Dat weilandje van mij is maar een klein gelukkig eilandje, maar de wereld heeft ruimte genoeg. Ze krijgen echter allemaal een categorisch verbod van de stadsontwikkelaars. En wat dat verdomde puin betreft tart je me nu, Dings, dus luister: ik speel niet alleen met puin. Ik heb ook zeventienhonderd stukken glas in mijn huis gebracht en bekijk hoe ik met die materie een complexe wereld kan opbouwen. Ik speel ook met zilver en goud en kleur en verf en netwerken van mensen. Allemaal processen in ruimte en tijd, gericht op complexiteit. Die ekathedraal van me is maar één van mijn activiteiten."